

«Mine barn skal alltid vite at jeg aldri ga opp»

Hvordan håndterer foreldre å bli fratatt omsorgen for sitt barn? Å skape mening i det uforståelige

Alicja Olkowska og Hilde A. Aamodt

Sammendrag

Det å bli fratatt omsorgen for sitt barn vil for mange foreldre oppleves smertefullt og uforståelig. I denne artikkelen undersøker vi hvordan foreldre håndterer en omsorgsovertakelse gjennomført av barnevernet. Artikkelen baserer seg på empiri hentet fra fortellingen til ni mødre og én far. Vi bruker utdrag fra tre av disse fortellingene som eksempler på hvordan foreldrene konstruerer mening etter omsorgsovertakelsen på en måte som gjør at de selv påtar seg ansvaret. På den måten opplever de at kan tre frem som aktører, og de opplever en form for kontroll. Dermed skapes en foreldreidentitet hvor foreldrene blir i stand til å kjempe for å få sine barn tilbake, og hvor deres verdighet samtidig blir ivaretatt. Artikkelen er forankret i narrativ forståelse slik denne er presentert av Jerome Bruner (1990), Harlene Anderson (2003) og Anette Holmgren (2008).

Nøkkelord: omsorgsovertakelser, identitet, meningsskaping, narrativer

Summary

Being deprived of custody of their child will be experienced as painful and incomprehensible for many parents. In this article, we examine how parents cope with a care order carried out by the Child Welfare Services. The article is based on empirical data collected from narratives of nine mothers and one father. We use excerpts from three of these narratives as examples of how parents construct meaning after the care order in a way that makes them assume responsibility themselves. In this way, they experience a sense of control where they can emerge as actors. Thus, a parental identity is created where they become capable of fighting to regain custody of their children while preserving their dignity. The article is grounded in a

narrative understanding as presented by Jerome Bruner (1990), Harlene Anderson (2003), and Anette Holmgren (2008).

Keywords: care orders, identity, meaning-making, narratives

Innledning

For mange foreldre oppleves det smertefullt, som et sjokk og uforståelig når barnevernet flytter et barn ut av familien (Syrstad & Slettebø, 2020). Foreldrene kan kjenne på sorg (Memarnia et al., 2015; Olkowska & Aamodt, 2022; Schofield et al., 2011), skam og skyld (Ellingsen, 2007), stigma (Otterlei & Engebretsen, 2021; Schofield et al., 2011) og maktesløshet og fortvilelse (Angel, 2007; Ellingsen, 2007; Ellingsen et al., 2018; Falch-Eriksen, 2016; Moldestad & Skilbred, 2010; Otterlei et al., 2021; Slettebø, 2013; Syrstad, 2020; Syrstad & Slettebø, 2020; Aamodt & Olkowska, 2022). Studien til Schofield et al. (2011) viser at foreldre som har blitt fratatt omsorgen for sine barn, kan oppleves som sinte av de barnevernsansatte, mens de selv opplever at de bare uttrykker fortvilelse. Studien til Berrick et al. (2017), til Jackson et al. (2019) og til Slettebø (2013) peker på at omsorgsovertakelser kan bidra til økt konflikt mellom foreldre og barnevernstjeneste.

I denne artikkelen utforsker vi hvordan foreldre håndterer å bli fratatt omsorgen for sine barn. Mer konkret utforsker vi hvordan foreldrene skaper mening etter å ha erfart en omsorgsovertakelse. Både hvordan mening skapes, men også hvilke identiteter og handlinger som muliggjøres i kraft av denne meningsdannelsen. Vi vil ta utgangspunkt i tre historier som danner empiri for denne artikkelen. Funnene, som representerer de individuelle historiene, vil være viktig kunnskap i møte med andre foreldre i lignende situasjoner. Konkret er spørsmålet i artikkelen: *Hvordan skaper foreldrene mening etter å ha blitt fratatt omsorgen for sitt barn?*

Vi har en narrativ tilnærming i artikkelen. Denne tilnærmingen utgjør både en måte å organisere empirien på, et analytisk verktøy og en teoretisk ramme for analysen av empirien. I analysen har vi valgt tre sentrale begreper innen narrativ forståelse: menings-skapingsprosess (Bruner, 1990), identitetsoppfatning (Holmgren, 2008) og mulighetsdomener (Jansen, 2013). Artikkelen, med den tydelige narrative forankringen, bidrar til den voksende, men fortsatt begrensede, kunnskapen om opplevelsen av omsorgsovertakelser fra et foreldreperspektiv.

Tidligere forskning

Studier med et foreldreperspektiv på omsorgsovertakelser handler blant annet om hvordan foreldre som har blitt fratatt omsorgen for sitt barn, opplever å få hjelp av det offentlige, og hvilke tilbud de blir gitt (Ellingsen et al., 2018; Memarnia et al., 2015; Petersen, 2018; Syrstad, 2020). Andre studier omhandler foreldrenes følelsesmessige reaksjoner etter omsorgsovertakelser eller ved tilbakeføringer, da skam, skyld, sjokk og sorg er sentrale reaksjoner (Ellingsen, 2007; Olkowska & Aamodt, 2022; Otterlei et al., 2021; Aamodt & Olkowska, 2022). Det finnes studier som viser hvordan foreldre som blir fratatt omsorgen for sitt barn, defineres gjennom en individualistisk og psykologisk forståelse og gjennom dette tillegges skyld (Enlander et al., 2021). Det finnes også studier hvor oppmerksomheten blir rettet mot foreldrenes forståelse av omsorgsovertakelsen og hvilken påvirkning overtakelsen kan ha på foreldrenes selvidentitet (Juhasz, 2018; Memarnia et al., 2015; Otterlei & Engebretsen, 2021; Schofield et al., 2011; Syrstad & Slettebø, 2020). Det er særlig disse sistnevnte studiene som har relevans for vår artikkel.

I Juhasz' (2018) studie blir foreldres argumentasjon i klagesaker og hvordan denne argumentasjonen virket inn på domstolens vurdering, undersøkt. Hennes funn peker på at foreldrene forsvarer sitt foreldreskap gjennom tre former for argumentasjon: rettfærdiggjøring, unnskyldninger og normalisering. Studien viser at foreldrenes argumentasjon ikke når frem i klagesaker selv om partene er enige om fakta og omstendigheter ved omsorgsovertakelsen. I de 15 undersøkte sakene var det bare 2 klager som gikk i foreldrenes favør. Juhasz (2018, s. 538) konkluderer med at foreldrenes fremstilling av endring ikke var tilstrekkelig for at barnet ble tilbakeført.

Memarnia et al. (2015, s. 311) diskuterer i sin studie foreldrenes håndtering av «mislykte» identiteter («spoiled identities») som oppstår i kraft av omsorgsovertakelsen. Studien viser hvordan foreldrene reforhandler sin identitet og beveger seg bort fra en form for stigmatisering hvor de føler seg stemplet som «dårlige» eller «mislykte» foreldre. For noen innebærer det å prøve å forbedre og endre på livet sitt, og mange uttrykker et ønske om å «reparere seg selv». Studien peker på at når foreldrene ble stemplet som en dårlig mor eller en dårlig far, økte sjansen for en negativ identitetsopplevelse. Forfatterne understreker at utforskende dialoger gjør det mulig for foreldre å fortelle om og reflektere over sitt liv, som igjen kan skape andre handlingsmuligheter.

Otterlei og Engebretsen (2021) undersøker i sin studie hvordan foreldre som har blitt fratatt sine barn, forstår seg selv, og hvordan de i tråd med denne forståelsen «posisjonerer» seg i forhold til det offentlige tjenesteapparatet. I tillegg undersøker de hvilke posisjoner foreldrene opplever å bli gitt av barnevernstjenesten. Foreldrene i studien oppfatter å bli sett av det offentlige som mislykte og diskvalifiserte. Som følge av dette opplever de seg devaluerte og dehumaniserte fordi omsorgsovertakelsen oppleves som en trussel mot deres foreldreidentitet (Otterlei & Engebretsen, 2021, s. 777). Som svar utfordrer foreldrene denne gitte posisjonen ved å skape egne forståelser av seg selv og sitt foreldreskap (Otterlei & Engebretsen, 2021, s. 772–775). De setter seg dermed i en *motmaktposisjon* og forsøker å reforhandle den tildelte posisjonen. Otterlei og Engebretsen (2021, s. 772) beskriver det at foreldre går imot den tildelte posisjonen og lager et skille mellom «oss» (foreldre) og «dem» (barnevernsansatte) eller fremstiller seg selv som ofre for uheldige omstendigheter, som «å være i krig».

Studien til Schofield et al. (2011) viser at foreldre til barn i fosterhjem forsøker å møte en truet foreldreidentitet med ulike strategier. Foreldrene opplever å bli definerte av det offentlige som ikke «gode nok» foreldre, mens de prøver å opprettholde et «god forelder»-narrativ om seg selv. Forfatterne diskuterer gapet som oppstår mellom foreldrenes opplevelse av å ha forsøkt å være gode foreldre og deres forestillinger om barnevernets tanker om dem som dårlige foreldre. Denne avstanden gjør at de danner et narrativ om seg selv som de kan leve med. Dette narrative krever at foreldrene bruker ulike strategier som bekrefter og styrker fortellingen deres om seg selv som gode foreldre (Schofield et al., 2011, s. 84).

I studien til Syrstad & Slettebø (2020) og til Syrstad (2020) blir det pekt på at det å være i en posisjon hvor en har blitt fratatt omsorgen for sitt barn, assosieres med at foreldrene har gjort noe galt. Foreldrene i disse studiene opplevde seg møtt med mistro og formidlet at det de sa og gjorde, ble brukt mot dem av de barnevernsansatte.

I denne artikkelen undersøker vi hvordan foreldrene skaper mening gjennom måten de forteller sin historie og danner sammenheng i sitt liv på. Meningsskaping etter omsorgsovertakelser gjennom narrasjon er ikke undersøkt i tidligere forskning så langt vi har sett.

Teoretisk rammeverk: Mening, meningsskaping og meningsfullhet

Denne artikkelen er hovedsakelig forankret i narrativ forståelse (Anderson, 2003; Bruner, 1990; Labov & Waletzky, 1997; White, 2007). Vi veksler mellom begrepene historie, fortelling og narrativ. Disse begrepene er overlappende og kan forstås som måten den enkelte skaper mening gjennom å konstruere en sammenheng mellom hendelser på (Jerome Bruner, sitert i Anderson, 2003, s. 264). Begrepene vil i vår sammenheng representere det som i teorien blir omtalt som «narrativ», og som står for «unike sekvenser som er satt sammen i en tidsmessig helhet der mening oppstår i sammenhengene mellom disse sekvensene» (Bruner, 1990, s. 43).

Bruner (1990) beskriver meningsskaping som den mest sentrale aktiviteten i menneskets natur. Han bruker begrepet «meningens biologi» («biology of meaning») om hvordan språket og fortellingen representerer både hva som formidles, og til hvem, når og under hvilke omstendigheter formidlingen foregår. Mening oppstår i måten vi skaper våre erfaringer gjennom språket og i fortellingen på. I fortellingene fortolker vi vårt liv, og gjennom språket tillegger vi hendelser i vårt liv mening. I denne fortolkningen og struktureringen av fortellingene vil de opplevde hendelsene bli tildelt sin plass i den helheten der de best passer inn. Slik forsøker vi mennesker å plassere det som oppleves uforståelig, i sammenheng med andre hendelser, slik at de kan gi mening. Det å skape mening gjennom en meningsskappingsprosess er imidlertid ikke det samme som at man opplever det som har skjedd, som meningsfullt.

Ifølge det postmoderne narrative perspektivet er selvet ikke en stabil og varig størrelse. Selvet oppfattes i stedet som en pågående selvbiografi og kan forstås som en fortelling som er under konstant skriving og redigering. Det konstrueres og rekonstrueres gjennom interaksjon med andre og gjennom relasjoner (Anderson, 2003, s. 268). Selvidentitet er i det narrative perspektivet beskrevet som et språklig og sosialt skapt selv (Anderson, 2003, s. 272). Jansen (2011) beskriver identitetsskaping som et fenomen som skjer gjennom narrativer. I sin studie om hvordan ungdom som bor på barnevernsinstitusjoner, opplever seg selv og sitt liv, kommer hun frem til betydningen av det å innta en aktiv rolle i sin forståelse av mening. I sin studie peker Jansen (2011) på to utviklingsformer av subjektivitet. Den ene er «til tross for», som handler om det som har gått bra til tross for de gitte forutsetningene, og den andre er

«hvis bare», som handler om det som kunne vært annerledes gitt andre betingelser (Jansen, 2013, s. 83–92).

Innenfor en narrativ forståelse blir mennesket sett på som intensjonelt (Holmgren, 2008, s. 48). Det betyr at ethvert menneske har sitt identitetsprosjekt, et mål eller noe det streber etter å bli. Dette innebærer at narrativer er fortellinger om det som «er», samtidig som de gir muligheter til å forestille seg alternativer. Slik blir meningsskapning en dynamisk og kontinuerlig prosess. Gjennom narrativer konstruerer vi mennesker vår identitet i det vi forteller om hvem vi er, og hvem vi ikke er (Riessman, 2017, s. 257). Etisk substans eller etiske bestrebelser er flettet inn i identitetsfortellingene og kan ikke skilles fra fortellingene (Holmgren, 2008, s. 49–51). I fortellingen blir det skapt identitetsoppfatninger om oss selv, og disse gir oss en fortolkningsramme for nye erfaringer i livet. I narrativ forståelse finnes det flere mulige historier som kan bli fortalte, og disse kan igjen bli knyttet til ulike identitetsoppfatninger. I narrativ terapi, som bygger på narrativ forståelse, kalles dette fenomenet for «dominerende historier» og «unike» eller «alternative» historier (White, 2007). Historier blir skapt både av oss selv og av andres opplevelse og beskrivelse av oss. Vår identitetsoppfatning kan derfor være preget av de historiene som er fortalt om oss av andre, til tross for at vi har andre fortellinger om oss selv. Narrativ forståelse åpner derfor opp for å muliggjøre disse fortellingene om vårt liv, hvor nye meninger med hendelser kan oppstå og den alternative historien, som representerer våre verdier og intensjoner, kan tre frem (White, 2007). Mennesker lever sine narrativer, og narrativer skaper menneskers liv, samtidig som det i alle fortellinger ligger en kilde til forandring (Anderson, 2003, s. 265).

Jansen (2013, s. 52) kaller narratives muligheter for «mulighetsdomener».

Mulighetsdomenene bidrar til en forståelse av hvem vi er, og kan samtidig åpne for mulige personlige utviklingsveier (Jansen, 2013, s. 54). Narrativer om oss selv er dermed ikke bare fortolkende, men også skapende, idet de danner et utgangspunkt for handlingsmuligheter. Derfor vil det i sammenhengen mellom hvem mennesker oppfatter seg som, og hvilken mening de skaper med situasjonen, bli skapt rom for nye handlinger. Det er ved å tillegge hendelser en bestemt mening at en identitetsoppfatning trer frem og fører til bestemte handlingsmuligheter. Jo flere identitetsoppfatninger vi har om oss selv, jo flere handlingsmuligheter kan oppstå (Holmgren, 2008, s. 37).

Metode

Empirien som er anvendt i artikkelen, er samlet gjennom et prosjekt med følgende problemstilling; *Hvordan vurderer og forstår foreldre en omsorgsovertakelse?* Prosjektet er pågående.¹ Vi har intervjuet ti foreldre² som har blitt fratatt omsorgen for ett eller flere av sine barn. Foreldrenes fortelling ble formidlet med enorm smerte og styrke og fortalt til oss som historier med en tydelig start og hendelsesutvikling. Temaet i artikkelen, foreldres meningsskaping etter å ha blitt fratatt omsorgen for sine barn, ble ikke direkte formidlet i intervjuene. Heller ble foreldres meningsskaping synliggjort gjennom analyseprosessen, hvor vi ble oppmerksomme på hvordan foreldrene forsøkte å plassere det uforståelige i en sammenheng med andre hendelser og slik skapte en form for mening i det uforståelige.

Kvalitative intervju

Vi har valgt å bruke en kvalitativ forskningsmetode i form av et semistrukturert intervju (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi ønsket å holde intervjuet som en åpen samtale med noen få på forhånd utvalgte spørsmål om omsorgsovertakelsen og hvordan foreldrene forstod denne. Spørsmålene vi hadde forberedt på forhånd, rettet seg hovedsakelig mot hvordan foreldrene opplevde omsorgsovertakelsen, hvilke tanker de hadde gjort seg om prosessen rundt omsorgsovertakelsen, og hvordan de trodde barna deres opplevde omsorgsovertakelsen. I intervjuene erfarte vi imidlertid at foreldrene hadde individuelle og smertefulle historier som de ønsket å dele med oss. Vi valgte å lytte til deres fortelling og å utforske det vi ble opptatte av, opprørte over, overraskete over, nysgjerrige på eller rett og slett ikke forstod. Slik har vi fått foreldrenes personlige historie frem.

Informantene

Når vi omtaler informantene, bruker vi begrepene *foreldre* eller *mødre*. Vi har gjennomført ni intervju med til sammen ti informanter i prosjektet. Informantene hadde ulike erfaringer knyttet til omsorgsovertakelsen. Noen av foreldrene fikk barna tilbake, andre ikke. Det var også ulike former og lengder på plasseringen av barna. I intervjuet hvor en far var informant, var begge foreldre med i samtalen og fortalte om omsorgsovertakelsen sammen. Én mor ble intervjuet to ganger grunnet avbrudd i intervjuet fordi moren ønsket å fortsette samtalen på et senere tidspunkt. Informantene som meldte sin interesse for å delta i intervjuene, fikk

¹Aamodt & Olkowska, 2020, Omsorgsovertakelser sett fra et foreldreperspektiv, OsloMet – storbyuniversitetet.

² Med foreldre mener vi ni mødre og én far.

informasjon om prosjektet via Organisasjonen for barnevernsforeldre (OBF). I informasjonsskrivet om prosjektet formidlet vi at vi ønsket å utforske forståelsen av å bli fratatt omsorgen for sitt barn fra *foreldrenes* perspektiv. Vi ønsket å få tilgang til foreldrenes kunnskap. Vi hadde derfor ingen spesifikke kriterier knyttet til selve omsorgsovertakelsen, for eksempel hvor lenge det var siden omsorgsovertakelsen, eller hvordan den skjedde. OBF la ut en invitasjon på sin Facebook-side med kontaktinformasjon til oss forskere. Det var også situasjoner hvor lederen i organisasjonen ga oss kontaktinformasjon direkte etter oppfordring fra foreldre. Vi tok deretter kontakt og avtalte tid og sted for intervju.

Datainnsamling

Datainnsamlingen foregikk fra mars 2020 til juni 2020. Vi ønsket å legge til rette for at informantene skulle kjenne seg mest mulig fortrolige med intervjusituasjonen, og la derfor intervjuene til steder der de kjente seg trygge. I praksis betydde det at intervjuene ble foretatt enten hjemme hos informantene eller på steder som de valgte selv. På grunn av pandemien og restriksjoner knyttet til covid-19 ble to av intervjuene foretatt digitalt i Zoom etter samtykke fra informantene. Intervjuenes lengde varierte mellom 40 minutter og 2 timer. Vi tok lydopptak av alle samtaler, og de ble transkriberte i fulltekst av forskerne selv.

Analysestrategi

I analysen valgte vi narrativ analyse i form av en kombinasjon av tematisk og performativ analyse (Riessman, 2017). Vi arbeidet med ett intervju om gangen og isolerte relevante episoder til sammenhengende fortellinger. Deretter valgte vi tre historier som tydelig illustrerer hvordan mening skapes (Riessman, 2017, s. 247).

Vi har gjennomført analyseprosessen i tre steg. I det første steget leste vi gjennom alle intervjuene. Intervjuene fremstod i sin form som fortellinger med tydelig start, plott og avslutning. I det andre steget valgte vi to til fire lengre utdrag fra de tre utvalgte fortellingene og skrev disse ned kronologisk. Dette var sekvenser hvor foreldrenes meningsskaping trådte tydelig frem. Historiene fremstår som resultater i artikkelen. I det tredje steget analyserte vi de utvalgte historiene. I analysen brukte vi tre begreper fra narrativ teori: meningsskappingsprosess (Bruner, 1990), identitetsoppfatning (Holmgren, 2008) og mulighetsdomener (Jansen, 2013).

Forskningsetikk

Studien er meldt inn til og godkjent av Norsk senter for forskningsdata (NSD, referansenummer 552937), nå Sikt. Alle deltakerne mottok et informasjonsskriv. Informantene ble informert om vår taushetsplikt, om anonymisering, om prosedyrer for å sikre konfidensialitet og om muligheten til å trekke seg fra prosjektet på hvilket som helst tidspunkt. I forbindelse med intervjuet ble det innhentet informert samtykke. Formelle krav til innsamling, bruk og oppbevaring av datamaterialet er ivaretatt.

Valget av narrativ analyse, hvor historiene til informantene står i sentrum, har gjort det utfordrende å ivareta foreldrenes anonymitet. Historiene vi har vært tilhørere til, har vært unike og spesielle og kan dermed være gjenkjennelige. Vi har derfor valgt å ikke gjenfortelle historiene i sin helhet, men avgrenser oss heller til hendelser og deler av foreldrenes historie. I tillegg har vi valgt å endre på enkelte detaljer i historiene, uten at det har tatt bort det autentiske ved fortellingene. Fortellingene blir presentert i «jeg»-form, slik de ble fortalt av informantene.

Styrker og svakheter

Den narrative analysen kan implisere at fortellingene som er grunnlaget for analysen, bare er de fortellingene som ble muliggjort gjennom samtalene som vi forskere la til rette for. Fordi fortellingene kan sees på som et resultat av den konkrete dialogiske meningsskapingsprosessen som oppsto mellom oss og informantene, blir det et relevant spørsmål hvilke andre fortellinger som kunne blitt fortalt, men som ikke kom frem. I tillegg baserer vi analysen på tre utvalgte eksempelfortellinger. Spørsmålet blir dermed hvorvidt kunnskapen som er analysert frem, også kan gjelde for andre foreldre som har blitt fratatt omsorgen for sine barn, eller om kunnskapen vi har utviklet, bare er knyttet til disse tre konkrete fortellingene.

Spørsmålet handler om kunnskapens rekkevidde, altså hvorvidt kunnskapen kan anvendes ut over denne studiens data og analyser (Cronbach, 1983, s. 303; Donmoyer, 2000; Robertson & Norris, 2001, s. 303; Aamodt, 2021). De tre fortellingene som er analysert i denne artikkelen, er ment å være *eksempler* på hvordan foreldre forsøker å skape mening og håndtere en omsorgsovertakelse. De er dermed valgt fordi de tydelig viser hvordan foreldre kan skape mening etter en slik hendelse. Vi tilbyr dermed kunnskap som kan være relevant og anvendbar i andre og nye situasjoner, og på den måten forsøker vi å tilby kunnskap som er teoretisk og analytisk generaliserbar (Ruddin, 2006; Aamodt, 2021).

Tre historier

Nedenfor gjengir vi utdrag fra fortellingene:

- 1) Hannes historie: «Mine barn skal alltid vite at jeg aldri ga opp»
- 2) Siris historie: «Å ta kontroll over skjebnen»
- 3) Monas historie: «Å bruke smerten for å gjøre seg til et bedre menneske, ikke bare et menneske»

Hannes historie: «Mine barn skal alltid vite at jeg aldri ga opp»

Jeg er en mor, og jeg har tre barn. To av mine barn har vært under offentlig omsorg. Min sak begynte med en barnefordeling hvor far til det eldste barnet ville ha omsorgen for barnet, og jeg sa nei til det på grunn av rus og voldsproblemer hos han. Barnevernet hørte på han, og jeg mista et barn til, som han ikke var far til, i dragsuget. Så det som jeg angrer på i dag, er at hvis jeg hadde gitt han omsorgen for barnet, så hadde jeg hatt alle mine tre.

Jeg vil ha mine barn hjem, og det er det jeg alltid har tenkt på. Jeg har flere rettsaker bak meg. Og det kosta mye ... Men jeg har allikevel gått på jobb. Og det er det barna ser, at de har en sterk mor, fordi de forstår ikke hvordan jeg klarer det ... men det er kjærligheten til dem ... (gråter) det er det som holder deg oppe ... For hvis de klarte å knekke meg og jeg skulle gitt opp, så ville de barna følt «mamma bryr seg ikke, hun er ikke glad i oss» ... Så mine barn har visst at jeg alltid ville ha dem hjem igjen. Og det er sånt som barna sier til meg nå: «Det som er så bra med deg, mamma, det er at du aldri gir opp. De smeller deg ned, og du reiser deg igjen ...» Barnevernet sier at jeg er vanskelig å samarbeide med, men det er jeg ikke. Det er bare det at jeg vil ha ungene mine hjem.

Siris historie: «Å ta kontroll over skjebnen»

Jeg har mistet omsorgen for alle mine barn. Jeg ble tidlig gravid, vi prøvde dette forholdet, men det gikk ikke. Jeg var ung og hadde behov for å styrkes som mamma, men så ble mine hjelpebehov og min hyppige kontakt med kommunen brukt som grunnlag for omsorgsovertakelsen. Det ene barnet mitt ble tatt fra meg selv om den barnevernsansatte så at barnet ikke var i nød. Men så sa hun at barnet måtte tas fra

meg pga. det vedtaket som var gjort. Da jeg ble gravid med det siste barnet, skjønte jeg at barnevernet ville ta barnet. Jeg gikk en dag i byen og så en dør med et skilt der det stod «rådgivning, alternativ til abort» tror jeg. Skrekken min var at jeg skulle få ny barnevernssak. Så jeg gikk inn der og snakket med dem, og så jeg klarte på egen hånd å adoptere barnet mitt bort, for jeg visste at de skulle ta det ved fødselen. Men da klarte jeg i noen måneder å ta kontroll over livet mitt og ta kontroll over skjebnen. Det er annerledes! Jeg fikk vite at adoptivforeldrene uttrykte takknemlighet. Så det er annerledes.

Jeg har tenkt mye på hva som skulle blitt gjort annerledes. Sånn som vårt samfunn og vårt system er, så skulle de tvangssterilisert meg og satt meg på institusjon. Gjort meg til pleiepasient. Systemet misbruker, det har ikke rom for individ. Jeg fant aldri min plass. Jeg ønsket utdanning, jeg ønsket innsikt. Men da måtte jeg ha fått hjelp med bolig og med å bygge opp nettverket. Jeg skulle fått mer kunnskap om utviklingspsykologi – da skulle det vært mulig med kjærighet. Men slik systemet er nå, så er det ikke rom for dette. Da skulle det vært bedre å ikke reproducere seg.

Monas historie: «Å bruke smerten for å gjøre seg til et bedre menneske, ikke bare et menneske».

Jeg heter Mona, jeg er barnevernsmamma. Nå var det sånn at det hadde kommet to bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten på bakgrunn av noen uttalelser barna mine hadde gjort. De ble tatt til avhør, og på bakgrunn av det barna sa i disse avhørene, så ble det foretatt en akutt plassering. Dette er sakens kjerne.

Jeg har aldri inntatt den der «offerrollen». Jeg har ingen problemer med å si at jeg sviktet i min mammarolle. Jeg er villig til å være med på ... ikke hva som helst, men masse, masse kan jeg gjøre for at barna skal ha den beste versjonen av sin mamma. Og vi har sittet i møter på møter med barnevernstjenesten og sagt at ja, hvis det er *det* som er i veien med meg, hva tenker du at jeg skal gjøre for at barna kan flytte hjem igjen? Vi har tatt kurs, og vi har vært i samtaler på Familievernkontoret. Og jeg tror at ..., men det her, det er bare mine tanker. Kanskje jeg har vært for lite svak, og ikke minst, når jeg mener at de har gjort en dårlig jobb, så jeg har sagt ifra.

Det som har holdt meg oppe, var ... Ordene i Bibelen har hjulpet meg mye. Jeg vet ikke hvor godt dere er kjent med Bibelen og bibelhistorier, men det finnes blant annet en historie om Saul, som er ute etter David. Saul mener at David prøver å overta tronen, og Saul kommer med sin hær ut i ørken. David med sin hær ligger i en hule, og så må han Saul ut og gjøre sitt ærend, og da sniker David seg frem, og i stedet for å bruke kniven sin for å drepe Saul så skjærer han bare en flik av den kappa til Saul. Når så Saul kommer tilbake fra sitt ærend, så går David ut av hula og viser den her til Saul og hæren hans og sier: «Se her, jeg kunne tatt hevn, jeg kunne ha hatet deg, jeg kunne ha drept deg, men det er ikke sånn at jeg vil at jeg skal være.» Og den bibelhistorien har jeg falt tilbake på gang på gang. For jeg har vært så sint, jeg har vært så fortvilt, jeg har vært så full av sorg, jeg har vært så hatefull, jeg har vært så nedsylta i hevntanker og krenkelser ... Ja. Og jeg har ikke lyst til å være en sånn person. Og da har jeg hentet ny styrke ut av den fortellingen. Jeg skjønner at jeg har et valg. Jeg *kan* velge å ta hevn. Og jeg vet at den hevnen kommer til å gjøre vondt for dem. Men blir det bedre for meg? Jeg tror ikke det. Jeg må ha en tanke om at denne saken, denne smerten, må jeg bruke til å gjøre meg til et bedre menneske, ikke bare et menneske. Og i hele Bibelen så står det om nestekjærlighet og tilgivelse. Og «practice what you preach». Ja. Så der har jeg hentet min styrke. Ja, og jeg har en flink terapeut, jeg må bare si det, så det og.

Analyse

Meningsskappingsprosess

I fortellingen til mødrene ser vi at meningsskappingsprosessen starter allerede ved det første møtet med barnevernet. Måten foreldrene oppfatter at de ble møtt og hørt på, danner utgangspunktet for forståelsen av årsaken til omsorgsovertakelsen. I fortelling 1 sier Hanne: «Barnevernet hørte på han, og jeg mista to unger til, som han ikke var far til, i dragsuget». I fortelling 2 forteller Siri «Den barnevernsansatte så at barnet ikke var i nød. Men så sa hun at barnet måtte tas fra meg på grunn av det vedtaket som var gjort», og i fortelling 3 sier Mona «Og på bakgrunn av det ungene sa i disse avhørene, så ble det foretatt en akutt plassering».

I fortellingene forsøker mødrene å skape sammenheng og struktur i det som har skjedd. Det kan beskrives gjennom det Holmgren (2008) kaller for meningstilskrivelse. I meningstilskrivelse oppstår det en forklaring på situasjonen. Hanne forteller «og de hørte på

han», og så sier hun videre «hvis jeg hadde gitt han omsorgen for barnet, så hadde jeg hatt alle mine tre». Her oppstår det en gjensidig meningskapende prosess hvor hendelsen «de hørte på han» danner en kontekst for meningstilskrivelsen «jeg kunne ha valgt å gi foreldreomsorgen til far», som igjen danner en kontekst for hendelsen «jeg mistet alle barn i dragsuget». På den måten forsøker Hanne å plassere denne hendelsen i sammenheng med andre hendelser, slik at de kan gi mening (Holmgren, 2008). Denne meningstilskrivelsesprosessen kan virke inn på hvordan hendelser som kommer i etterkant, blir satt i sammenheng med nettopp denne hendelsen hvor Hanne sier: «Jeg vil ha mine barn hjem, og det er det jeg alltid har tenkt på. Jeg har flere rettsaker bak meg.»

I Siris historie kan man se en lignende meningstilskrivelsesprosess. Siris historie starter med en hendelse hvor hun forteller: «Jeg har mistet omsorgen for alle mine barn.» Denne hendelsen knytter Siri til sine tidligere erfaringer: «Jeg ble tidlig gravid (...) Jeg var ung og hadde behov for å styrkes som mamma.» Hun forteller at hun selv tok kontakt med barnevernstjenesten, men ikke opplevde seg hørt. Denne episoden trekker hun senere frem i fortellingen, hvor hun kobler omsorgsovertakelsen til at hun selv tok kontakt med barnevernstjenesten: «De brukte mine hjelpebehov og min hyppige kontakt med kommunen som grunnlag for omsorgsovertakelsen.» I dette utsagnet kan det se ut som Siri skaper en sammenheng mellom sitt uttrykte behov for støtte som ung mor og omsorgsovertakelsen. Denne sammenheng har, slik Siri har forstått det, konsekvenser for det som skjedde senere, hvor hun forteller at «den barnevernsansatte så at barnet ikke var i nød», men likevel måtte barnet tas bort fra henne, siden dette allerede var «bestemt». Dette samsvarer med ideen om selvfortellingens relasjonelle konstruksjon (Holmgren, 2008). Fortellingen som er laget *om henne* som mor, slik hun oppfatter de barnevernsansatte, påvirker Siris muligheter til å være styrende og ta kontroll over det som skjer i hennes eget liv. Siris fortelling vil kunne prege det Michael White (2007) definerer som den «dominerende historien» om henne som person og den meningen som kan tilskrives hennes liv. Det at Siri skaper mening med det som har skjedd, er ikke ensbetydende med at hun opplever det som meningsfullt og forståelig. Det betyr bare at denne spesifikke hendelsen danner en kontekst for meningstilskrivelsen, som igjen danner en kontekst for det som skjer videre.

I Monas historie blir en hendelse knyttet til bekymringsmeldinger fra en barnesamtale presentert. Mona sier: «Det hadde kommet to bekymringsmeldinger til barnevernstjenesten på bakgrunn av noen uttalelser barna mine hadde gjort. De ble tatt til avhør, og på bakgrunn av

det barna sa i disse avhørene, så ble det foretatt en akutt plassering.» Mona vet ikke hva som ble formidlet i avhøret, og på hvilken måte, men hennes opplevelse er at den historien som ble skapt under avhøret, fikk konsekvenser for hele det hendelsesforløpet hvor barna ble plassert utenfor hjemmet. Mona sier: «Dette er sakens kjerne.» I Monas fortelling kan det tenkes at sakens kjerne representerer en konkret hendelse som, selv om den er konkret, oppfattes som uforståelig, tilfeldig og noe Mona ikke har kontroll over eller mulighet til å gjøre noe med. Dette utgangspunktet, som kan sees på som en måte å organisere hendelser på slik at de gir mening (Anderson, 2003), kan sees på som utgangspunktet for Monas historie, samtidig som det gir føringer for hvilke handlinger som ble mulige for Mona å foreta videre. Mona forteller: «Det som har holdt meg oppe var ... Ordene i Bibelen har hjulpet meg mye.» Dette kan tolkes som at det å få hjelp av ordene i Bibelen er den eneste måten Mona kan skape mening og sammenheng med en hendelse som opplevdes å være utenfor hennes kontroll og ikke ga mulighet for innvirkning, på. Heller ikke Mona uttrykker at hendelsen oppleves som meningsfylt, men likevel forsøker hun å skape mening i det uforståelige og finne en forklaring på at det som har skjedd, har skjedd uten å finne en forklaring.

Identitetsoppfatninger

Meningsskappingsprosessen i mødrenes fortelling kan knyttes til ideer omkring identitetsoppfatning og handlinger som muliggjøres i kraft av den identitetsoppfatningen som personen skaper av seg selv (Bruner, 1990). I narrativ forståelse ser man på identitet som en fortelling som mennesker bruker for å skape mening både hos seg selv og i relasjon til andre (Holmgren, 2008). I denne narrative forståelsen ligger det også en oppfatning om mennesket som en handlende agent i sin selvkonstruering og i sitt identitetsprosjekt (Foucault, 1988; White, 2007). Intensjoner er knyttet til handlinger. I Hannes fortelling trer identitetsprosjektet og selvkonstrueringen frem idet hun forteller at «Mine barn har visst at jeg alltid ville ha dem hjem igjen». Hannes identitetsfortelling er intensjonell og knyttet til handlinger som skal hjelpe henne å realisere hennes ønske om å få barna hjem igjen. Hun forteller at hun har flere rettsaker bak seg, og at hun aldri gir opp, noe barna hennes ser og bekrefter idet de sier at «'Det som er så bra med deg, mamma, det er at du aldri gir opp. De smeller deg ned. og du reiser deg igjen ...'». Her kan Hannes handlinger tolkes som uttrykk for hennes ønske om å kjempe for barna og for å få dem hjem igjen. Men denne identitetsoppfatningen stemmer ikke med den hun tenker at barnevernet har om henne. Hanne sier: «Barnevernet sier at jeg er vanskelig å samarbeide med, men det er jeg ikke. Det er bare det at jeg vil ha ungene mine hjem.» Dette kan forstås som at å gå i rettsaker er slik Hanne kan få kontroll over situasjonen

og beholde egen verdighet. Hun formidler videre: «Og det er det barna ser, at de har en sterk mor, fordi de forstår ikke hvordan jeg klarer det ... men det er kjærligheten til dem ... (gråter) det er det som holder deg oppe ...» Hannes handlinger kan tolkes som uttrykk for hennes verdier knyttet til morsrollen og betydningen av båndet mellom familiemedlemmene.

I Siris fortelling hører man en form for anklage idet hun sier: «Sånn som vårt samfunn og vårt system er, så skulle de tvangssterilisert meg og satt meg på institusjon. Gjort meg til pleiepasient.» I dette utsagnet kan det ligge en identitetsoppfatning som er skapt av en forestilling som Siri har om seg selv i kraft av hvordan hun oppfatter samfunnet og systemet rundt seg. Men det er ikke sikkert at det er det som er identitetsskapende for *henne*. Hun forteller i neste setning: «Jeg ønsket utdanning ... Jeg ønsket innsikt. Jeg skulle fått mer kunnskap om utviklingspsykologi.» I dette utsagnet ligger det en motsetning til det hun forteller først: «(De skulle g)jort meg til pleiepasient.» I det å ønske seg *utdanning og innsikt* blir det formidlet håp, drømmer og verdier. Kanskje dette utsagnet kan oppfattes som uttrykk for håp og ønsker som Siri hadde, men som hun ikke fikk mulighet til å realisere? Kanskje Siris selvkonstruering, hvor hun uttrykker at «de skulle tvangssterilisert meg», er et uttrykk for hvordan hun oppfatter at de rundt henne ser på henne? Denne forståelsen kan relateres til Whites (2007) ideer om at den dominerende historien man har om seg selv, kan stå i motsetning til en annen historie man har om seg selv, men som en opplever at ikke har mulighet til å komme frem.

Mona forteller at «Jeg har aldri inntatt den der 'offerrollen'. Jeg har ingen problem med å si at jeg sviktet i min mammarolle. Jeg er villig til å være med på ... ikke hva som helst, men masse, masse kan jeg gjøre for at barna skal ha den beste versjonen av sin mamma». I dette utsagnet kan vi se hvordan Mona skaper en identitet og fremstår intensjonell i sitt ønske om å være den beste utgaven av seg selv. Hun forteller at hun er villig til å gjøre masse for å bli den beste versjonen av den moren barna hennes kan få, og hun forteller om alle møter og foreldreveilederkurs hun, sammen med pappaen til barna, har deltatt på. I disse handlingene kan det ligge en intensjon om å jobbe med seg selv for å bli en bedre mor og en selvoppfatning om at man aldri er perfekt. Likevel opplevde Mona at det å være med på disse kursene og samtalene ikke var nok til å få barna hjem. Hun forteller videre: «Kanskje jeg har vært for lite svak, og ikke minst, når jeg mener at de har gjort en dårlig jobb, så jeg har sagt ifra.» Denne uttalelsen kan tolkes som selvfortellingens relasjonelle konstruksjon (Holmgren, 2008). Ved å forsøke å se på seg selv og sine handlinger med blikket til den andre, den

barnevernansatte, og forstå seg selv gjennom måten hun tror at hun blir oppfattet av andre på, konstruerer Mona sin egen identitetsoppfatning. I utsagnet «kanskje jeg var for lite svak» kan det likevel ligge en oppfatning om henne selv som sterk, som er noe det ikke oppleves legitimt å vise og å være i møte med barnevernet.

Mulighetsdomener

I mødrenes fortelling om det som *er*, kan man se kimen til alternative narrativer. Idet Hanne sier «Men jeg har allikevel gått på jobb. Og det er det barna ser, at de har en sterk mor», blir det åpnet opp for en mulighet til en annen historie hvor en ny identitetsfortelling blir mulig. Det å fungere som foreldre i hverdagslivet etter omsorgsovertakelsen kan oppleves som krevende følelsesmessig (Angel, 2007; Ellingsen, 2007; Falch-Eriksen, 2016; Olkowska & Aamodt, 2022; Aamodt & Olkowska, 2022). Likevel har Hanne klart dette. I utsagnet hennes ligger det en mulighet til å fortelle en ny historie om henne selv som mor og som kvinne. I narrativ praksis kaller man dette et brudd med den dominerende historien, som igjen gir plass til det man kaller en «unik historie» (unique outcome) (Holmgren, 2008; White, 2007). Denne unike historien kan erstatte den dominerende historien. Hanne sier: «Og det er det barna ser, at de har en sterk mor.» Å stoppe opp og utforske hva Hanne legger i det å være en sterk mor, og hvilke andre episoder fra hennes liv som kan bli knyttet til denne hendelsen, kan gi Hanne en mulighet til å fortelle en historie om seg selv hvor hennes drømmer, intensjoner og verdier for livet kan komme frem (Holmgren, 2008).

I Siris fortelling kommer et mulighetsdomene frem idet hun sier «Så jeg gikk inn der og snakket med dem, og jeg klarte på egen hånd å adoptere barnet mitt bort». Selv om det å adoptere barnet bort kanskje ikke er det Siri selv ønsket, kan det i hennes fortelling høres en form for intensjonelt valg som hun har tatt. Det å adoptere bort barnet sitt opplevdes som et bedre alternativ enn å bli fratatt barnet rett etter fødselen i regi av barnevernet. Som Siri sier; «Men da klarte jeg i noen måneder å ta kontroll over livet mitt og ta kontroll over skjebnen. (...) Jeg fikk vite at adoptivforeldrene uttrykte takknemlighet. Så det er annerledes.» Dette utsagnets to setninger kan tolkes som at de representerer et brudd med det dominerende narrative Siri formidler. Fra å leve i frykt for at barnevernet skal overta omsorgen, og være prisgitt omstendighetene og det som ligger utenfor hennes handlingsrom, tok Siri styringen og en avgjørelse hun tenkte var bedre for sitt barn. Det å bestemme adopsjon kan oppfattes som et unntak fra Siris dominerende historie. Den kan representere en mulighet til å fortelle en

annen historie om seg selv som mor og som voksen som har plass til handlekraft og deltakelse i eget liv, og som danner grunnlag for Siris handlinger.

I Monas historie finner vi også et mulighetsdomene. Det virker som at Mona allerede har tatt det i bruk. Mona bringer inn en historie fra Bibelen som har hatt betydning for hvordan hun selv har valgt å handle og tenke, til tross for at situasjonen ennå er smertefull. Hun forteller:

Jeg skjønner at jeg har et valg. Jeg *kan* velge å ta hevn (...) Men blir det bedre for meg? Jeg tror ikke det. Jeg må ha en tanke om at denne saken, denne smerten, må jeg bruke til å gjøre meg til et bedre menneske, ikke bare et menneske. Og i hele Bibelen så står det om nestekjærlighet og tilgivelse. Og «practice what you preach».

Monas narrativ viser ikke bare hvilke mulighetsdomener hun velger, men også hvilke hun utelukker. Idet hun sier «Jeg skjønner at jeg har et valg» og viser til Bibelens ord om nestekjærlighet, velger hun bort å ta hevn.

Diskusjon

I likhet med tidligere studier viser vår studie at omsorgsovertakelsen kommer brått på og skaper følelsesmessige reaksjoner (Ellingsen, 2007; Syrstad & Slettebø, 2020). Foreldrene i vår studie uttrykker fortvilelse, sorg og avmaktfølelse knyttet til omsorgsovertakelsen, noe også tidligere forskning viser (Angel, 2007; Ellingsen, 2007; Ellingsen et al., 2018; Falch-Eriksen, 2016; Moldestad & Skilbred, 2010; Olkowska & Aamodt, 2022; Otterlei et al., 2021; Schofield et al., 2011; Slettebø, 2013; Syrstad, 2020; Syrstad & Slettebø, 2020). Imidlertid viser vår studie hvordan mødre, til tross for fortvilelsen, sorgen og opplevelsen av uforutsigbarhet, aktivt forholder seg til omsorgsovertakelsen og forsøker å håndtere den ved å skape ulike former for mening. For det første handler prosessen om å forsøke å skape sammenheng i og oversikt over hva som har skjedd, og hvorfor. For det andre handler den om å posisjonere seg som forelder etter omsorgsovertakelsen, og for det tredje handler den om å skape mening knyttet til egen identitet. Vi skal i det følgende diskutere disse tre forholdene.

Etter omsorgsovertakelsen forsøker mødre å skape en sammenheng i det som har skjedd. Ved å knytte episoder og hendelser til en sammenhengende helhet skapes det mening (Anderson, 2003; Bruner, 1990; Labov & Waletzky, 1997; White, 2007). Måten mødre

skaper denne sammenhengen på, får betydning for hvordan de ser på seg selv som mor, og hvordan de trer frem som aktør. Til tross for at mødrene lett kunne ha plassert seg selv i en offerposisjon og påpekt at barnevernet på uriktig grunnlag hadde fratatt dem barna, trer de frem som aktører som påtar seg ansvaret for omsorgsovertakelsen. Dette har vi eksemplifisert gjennom tre fortellinger. Den ene av mødrene tar ansvar ved å si at hun skulle latt far overta omsorgen, den andre ved å uttrykke at hun ikke skulle hatt barn fordi hun manglet innsikt i hva det å ha barn innebærer, og den tredje ved at hun ikke har vært den beste versjonen av seg selv. Dermed inntar mødrene i vår studie flere posisjoner enn det Juhasz' (2018) forskning viser. Denne posisjoneringen, hvor mødrene påtar seg ansvaret, er en form for *selvansvarliggjøring*. Ved selvansvarliggjøring trer det også frem en *intensjonalitet* i mødrenes fortelling. I eksemplene blir denne vist som et ønske om å aktivt arbeide for å få barna tilbake ved å tilslutte seg bestemte verdier eller ved å velge adopsjon som det beste for sitt barn. I denne selvansvarliggjørings prosessen skaper mødrene mening og får samtidig en mening med det som har skjedd.

Til tross for at mødrene formidler at de manglet støtte, ressurser og hjelp til å håndtere livet etter omsorgsovertakelsen, trer de frem som aktive og handlende idet de mobiliserer på en måte de håper skal styrke deres muligheter til å igjen kunne ha omsorgen for sine barn. Gjennom sin fortelling viser de subjektiviteter som tilsvarer kategoriene «til tross for» og «hvis bare» slik de er utviklet av Jansen (2011). Mona forteller at hun kunne ha tatt hevn og vært hatefull, men derimot valgte nestekjærlighet og tilgivelse. Hennes handling kan dermed tolkes som en «til tross for»-subjektivitet. Hannes historie kan tolkes som at hun tenker at omsorgsovertakelsen kunne vært unngått dersom hun hadde tatt andre valg. Hennes subjektivitet kan følgelig assosieres med Jansens (2011) «hvis bare»-kategori. I tillegg til disse to kategoriene har det i vår analyse trådt frem en tredje form for subjektivitet som vi kaller «fordi at». Siri forteller om noe som kan se ut som en kjede av begivenheter og hendelser som hun ikke hadde styring over, og hvor det ene førte til det andre og hun til slutt ble fratatt omsorgen for sine barn.

I likhet med tidligere forskning (Juhasz, 2018; Otterlei & Engebretsen, 2022) viser vår studie hvordan mødrenes posisjonering skjer med utgangspunkt i deres forståelse av hva som er best for deres barn. På den måten jobber de også aktivt *imot* den posisjonen de opplever å bli tildelt av barnevernet, slik også Otterlei og Engebretsen (2022) tidligere har synliggjort. Mødrene tar velg som gjør at de kan kjempe for sine barn. Dermed blir deres selvidentitet

preget av en styrke og en målrettethet og av at de forsøker å finne en mening med omsorgsovertakelsen. Det er i spenningen mellom mødrenes selvidentitet og hvilken mening de skaper med omsorgsovertakelsen, at de klarer å skape et rom for nye handlinger.

Avsluttende refleksjoner

I denne artikkelen har vi stilt spørsmålet om hvordan foreldre håndterer å bli fratatt omsorgen for sine barn, og hvordan de skaper mening etter en omsorgsovertakelse. Vi har vist hvordan mødre forsøker å skape mening ved å selv påta seg ansvaret for omsorgsovertakelsen. Slik skaper de også en sammenheng som gjør at de kan forholde seg til det som har skjedd. Ved at mødre påtar seg ansvaret, konstruerer de en form for kontroll som gjør at de aktivt kan tre frem som aktører og slik skape en annen identitet enn den de blir tildelt av barnevernet. Dermed skaper de en forelderidentitet hvor de ikke trenger å se på seg selv som passive og ute av stand til å ta vare på sine barn. Heller mobiliserer de en identitet hvor de er i stand til å kjempe for å få sine barn tilbake, og hvor deres verdighet som mødre samtidig blir ivaretatt. Det er dermed en sammenheng mellom hvordan foreldrene skaper mening, hvem de, som forelder, trer frem, og hvilke handlinger som blir muliggjorte.

Referanser

- Anderson, H. (2003). *Samtale, språk og terapi*. Hans Reitzels Forlag.
- Angel, B. Ø. (2007). *Det vanskelige foreldreskapet: En studie av foreldre som har deltatt på kurs til foreldre med barn i fosterhjem: Deres egenopplevelse av sitt foreldreskap i møte med barnevern og fosterhjem: et bidrag til barnevernets diskusjoner om foreldreskap*. Høgskolen i Agder. <http://hdl.handle.net/11250/134993>
- Berrick, J. D., Dickens, J., Pösö, T. & Skivenes, M. (2017). A Cross-Country Comparison of Child Welfare Systems and Workers' Responses to Children Appearing to be at Risk or in Need of Help. *Child Abuse Review*, 26(4), 305–319.
<https://doi.org/10.1002/car.2485>
- Bruner, J. (1990). *Acts of Meaning*. Harvard University Press.
- Cronbach, L. (1983). *Designing Evaluations of Educational and Social Programs*. Jossey-Bass Inc-Pub.
- Donmoyer, R. (2000). Generalizability and the single-case study. I R. Gomm (Red.), *Case Study Method* (s. 45–68). Sage.

- Ellingsen, I. T. (2007). Å miste omsorgen for sitt barn. *Nordisk sosialt arbeid*, 27(4), 263–275. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3037-2007-04-05>
- Ellingsen, I., Slettebø, T., Studsrød, I., Farstad, G. R. & Herland, M. D. (2018). *Det gjør livet litt lettere. Gruppetilbud til foreldre med barn i fosterhjem og barnevernsinstitusjon* (UiS Rapport 73). Universitetet i Stavanger. <https://doi.org/10.31265/USPS.140>
- Enlander, A., Simonds, L. & Hanna, P. (2021). Using the power threat meaning framework to explore birth parents' experiences of compulsory child removal. *Journal of Community Applied Social Psychology*, 32(4), 665–680. <https://doi.org/10.1002/casp.2581>
- Falch-Eriksen, A. (2016). *Foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn. Familievernets rolle og foreldrenes krise, mestring og endring* (NOVA Rapport 9). Velferdsforskningsinstituttet NOVA.
- Foucault, M. (1988). Technologies of the self. I L. Martin, H. Gutman & P. Hutton (Red.), *Technologies of The Self* (s. 97–102). The University of Massachusetts Press.
- Holmgren, A. (2008). *Terapifortellinger. Narrativ terapi i praksis*. Fagbokforlaget.
- Jackson, S., Kelly, L. & Leslie, B. (2019). Parental participation in child protection case conferences. *Child & Family Social Work*, 25(2), 421–429. <https://doi.org/10.1111/cfs.12698>
- Jansen, A. (2011). *Young people in residential care: Narrative engagement and process of subjectivation* [Doktorgradsavhandling]. Universitetet i Oslo.
- Jansen, A. (2013). *Narrative kraftfelt: Psykologisk utvikling hos barn og unge i et narrativt perspektiv*. Universitetsforlaget.
- Juhasz, I. B. (2018). Defending parenthood: A look at parents' legal argumentation in Norwegian care order appeal proceedings. *Child & Family Social Work*, 23(3), 530–538. <https://doi.org/10.1111/cfs.12445>
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal Akademisk.
- Labov, W. & Waletzky, J. (1997). Narrativ analysis: Oral Version of Personal Experience. *Journal of narrative and life story*, 7(1), 3–38. <https://www.ling.upenn.edu/~wlabov/Papers/febOralNarPE.pdf>
- Memarnia, N., Nolte, L., Norris, C. & Harborne, A. (2015). «It felt like it was night all the time»: Listening to the experiences of birth mothers whose children have been taken into care or adopted. *Adoption & Fostering*, 39(4), 303–317. <https://doi.org/10.1177/0308575915611516>

- Moldestad, B. & Skilbred, D. (2010). Når barn bor i fosterhjem—Utfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barneverntjenesten. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87(1), 32–45. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2010-01-04>
- Olkowska, A. & Aamot, H. A. (2022). Om sorg ved omsorgsovertakelser. Sorgteori som en forståelsesramme for foreldrenes følelsesmessige reaksjoner etter å ha blitt fratatt omsorgen for sitt barn. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 99(1), 4–19. <https://doi.org/10.18261/tnb.99.1.2>
- Otterlei, M. T., Ilstad, J. T. & Paulsen, E. (2021). Foreldre i krise: foreldres opplevelser med en omsorgsovertakelsesprosess. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 98(3), 192–209. doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2021-03-04
- Otterlei, M. T. & Engebretsen, E. (2021). Parents at war: A positioning analysis of how parents negotiate their loss after experiencing child removal by the state. *Qualitative Social Work*, 2(4) 1–18. <https://doi.org/10.1177/14733250211048546>
- Petersen, S. K. (2018). Parents' experiences of child protection practice in Denmark. *Child & Family Social Work*, 23(4), 609–616. <https://doi.org/10.1111/cfs.12451>
- Riessman, C. K. (2017). Narrativ analyse i samfundsvidenskabene. I M. Järvinen & N. Mik-Mayer (Red.), *Kvalitativ analyse: Syv traditioner* (s. 233–273). Hans Reitzels Forlag.
- Robertson, J. E. & Norris, N. F. J. (2001). Generalization: The linchpin of evidence-based practice? *Educational Action Research*, 9(2) 303–310. <https://doi.org/10.1080/09650790100200155>
- Ruddin, L. P. (2006). You Can Generalize Stupid! Social Scientists, Bent Flyvbjerg, and Case Study Methodology. *Qualitative Inquiry*, 12(4), 797–812. <https://doi.org/10.1177/1077800406288622>
- Schofield, G., Moldestad, B., Höjer, I., Ward, E., Skilbred, D., Young, J. & Havik, T. (2011). Managing loss and a threatened identity: Experiences of parents of children growing up in foster care, the perspectives of their social workers and implications for practice. *British Journal of Social Work*, 41(1), 74–92. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcq073>
- Slettebø, T. (2013). Partnership with Parents of Children in Care: A Study of Collective User Participation in Child Protection Services. *British Journal of Social Work*, 43(3), 579–595. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcr188>
- Syrstad, E. (2020). «Å forstå det uforståelige»: Møtet mellom foreldre som er fratatt omsorgen for sine barn, familievernet og barnevernet [Doktorgradsavhandling]. VID vitenskapelige høgskole.

- Syrstad, E. & Slettebø, T. (2020). To understand the incomprehensible: A qualitative study of parents' challenges after child removal and their experiences with support services. *Child & Family Social Work*, 25(5), 100–107. <https://doi.org/10.1111/cfs.12662>
- White, M. (2007). *Maps of Narrative Practice*. W.W. Northon.
- Aamodt, H. A. (2021). Barnets rett til deltagelse i en barnevernkontekst. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 5(4) 1–13. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-2512-2021-04-03>
- Aamodt, H. A. & Olkowska, A. (2022). «Det er som om det er naboens barn som er på besøk» -om mødres iakttagelser av tilbakeføring etter en omsorgsovertakelse. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 19(4) 212–225. <https://doi.org/10.18261/tph.19.4.2>